

ГРАМАТИЧНІ ПОМИЛКИ У ТВОРЧИХ РОБОТАХ СТУДЕНТІВ

В. О. Скрипай

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Під час написання творчих робіт студенти повинні уникати порушень норм літературної мови, позаяк такі порушення визначають як помилки. Під мовною нормою розуміємо сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови й суспільства [5, с. 387].

Проблема анормативів не нова, але й досі актуальна. Їй, зокрема, присвячені праці К. Городенської [2], І. Фаріон [4], М. Пентиліук [3] та інших науковців.

Мета статті – проаналізувати, граматичні помилки, наявні в студентських творчих роботах.

Об'єктом дослідження є мовні одиниці, що засвідчують порушення граматичних норм сучасної української літературної мови.

Предмет дослідження становлять морфологічні та синтаксичні помилки.

Серед граматичних помилок, зафіксованих у студентських творчих роботах, трапляються як морфологічні, так і синтаксичні.

Морфологічні помилки, на думку Т. Бондаренко, – це такі ненормативні утворення, що не відповідають формальному вираженню хоча б однієї з граматичних категорій роду, числа, відмінка, ступеня порівняння, особи, часу, способу, стану, виду [1, с. 19].

Чимало анормативів зафіксовані у межах лексико-граматичного класу займенників, наприклад: *Вони завжди піклуються про **всех***.

Пояснення: Літеру *і* потрібно зберігати в усіх відмінкових формах означального займенника *всі*.

Правильно: *Вони завжди піклуються про **всіх***.

Приклад: *Дерева потребують **їх** допомоги*.

Пояснення: Присвійні займенники *його, її* – незмінювані слова, що за формою збігаються з формами родового відмінка особових займенників 3-ої особи (*він, воно, вона*), однак значення та роль цих займенників у реченні відмінна: *Його (кого?) впізнають усі. Його (чия?) робота бездоганна*. Для того, щоб форма родового відмінка особового займенника набула присвійного значення, вона повинна залежати від іменника.

Займенник *їх* є формою Р. відмінка множини особового займенника *вони*: *зустрів їх, попередив їх; їхні* – присвійний займенник у формі Н. чи З. відмінків множини: *їхні погляди, їхні речі*. Отже, правильно: *Дерева потребують **їхньої** допомоги*.

Трапляються помилки й у системі дієслів. Наприклад: *Тарас Шевченко справедливо **вважається** «одним із найбільших патріотів усіх часів і народів»*. Дієслова з часткою *-ся* – одна з морфолого-синтаксичних форм, що має своєрідне використання. Звичними та правильними є словосполучення на зразок *мені не віриться, я навчаюся, нарешті домовилися*. Неправильні: *проводиться обстеження, протоколи підписуються* тощо, оскільки дієслова набувають зворотного значення. Правильно: *проводять обстеження, підписують протоколи*. Отже, замість дієслів із *-ся* треба вживати або безособові форми, або відповідні особові форми, або інфінітив.

Приклад: *Тож **давайте візьмемо** від Шевченка, від його творів хоч по краплині мудрості...*

Пояснення: в українській мові форму наказового способу ніколи не можна утворювати за допомогою слова «давайте».

Правильно: ***Візьмімо** від Шевченка, від його творів хоч по краплині мудрості...*

Синтаксичні помилки залежно від складності конструкції можуть бути виділені на рівні словосполучень, простих і складних речень.

У межах простого речення часто фіксуємо неправильну координацію підмета й присудка, наприклад: ***Нове покоління** дітей, мабуть, **не будуть** стояти в черзі за книгами...*

Пояснення: підмет *покоління* вжитий у формі однини, про що свідчить наявність узгодженого прикметника *нове*.

Правильно: *Нове покоління дітей, мабуть, **не буде** стояти в черзі за книгами. Нові покоління ...не будуть.*

Приклад: *Люди читають на **перервах, на вихідних, в маршрутках** та в вільну годину.*

Пояснення: неправильна побудова однорідного ряду (читають коли? й де?). Окрім того, неправильно вжита прийменниково-іменникова конструкція *на вихідних*, а також прийменник *в* у позиції після розділового знака перед наступним приголосним.

Правильно: *Люди читають під час перерви, у вихідні. Люди читають у маршрутках, метро, трамваях.*

Приклад: *Так, прочитавши про якогось мандрівника або мореплавця, у серці дитини залишається тяга до нового, до відкриттів.*

Пояснення: неправильна побудова речень із дієприслівниковим зворотом. Дієприслівник – форма дієслова, що означає додаткову дію, тому в реченні повинен бути суб'єкт, наявний чи логічний, що виконує основну дію (дві дії при одному суб'єкті).

Правильно: *Так, прочитавши про якогось мандрівника чи мореплавця, дитина прагне чогось нового.*

У межах складного речення часто фіксуємо немотивовану парцеляцію. Наприклад: *Я згодна з думкою Івана Франка. Тому, що неможливо все замінити технікою.*

Пояснення: за допомогою сполучних засобів *тому що, бо, оскільки, позаяк* до головної частини складного речення приєднують підрядну причини.

Правильно: *Я згодна з думкою Івана Франка, тому що неможливо все замінити технікою.*

Отже, в аналізованих творчих роботах студентів переважають морфологічні помилки в межах лексико-граматичних класів займенника й дієслова, а також синтаксичні помилки, зокрема неправильна координація підмета й присудка, немотивована парцеляція, неправильна побудова однорідного ряду тощо. Варто наголосити, що не тільки писемне, але й усне мовлення студентів повинне відповідати нормам літературної мови. Щоб досягти цього, студенти мають знати типи помилок, помічати їх у тексті, виправляти.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в комплексному аналізі творчих робіт студентів філологічних і нефілологічних спеціальностей.

Список використаної літератури:

1. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. дис. канд. наук : 10.01.08 – журналістика / Т. Г. Бондаренко; Інститут журналістики Київського національного університету. – К. : 2003. – 29 с.

2. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення / К. Городенська. – К. : КММ, 2014. – 124 с.

3. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : Пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю /М. І. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
4. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : [Монографія]. – Вид. 3-тє доп. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 332 с.
5. «Українська мова». Енциклопедія Редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 2009. – 752 с.

Науковий керівник: к. ф. н., доцент Г. А. Ярмоленко

ЕКСПРЕСИВНІ МОЖЛИВОСТІ ПОЗИВНИХ У ПРОЗІ ПРО АТО

Ю. І. Царик

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

В останні роки у зв'язку із загостренням військово-політичної ситуації на Сході України, антропонімну базу все частіше поповнюють нові позивні імена бійців АТО. Ці військові номінації постають у наш час у зовсім іншому ракурсі, що зумовлено новим національно-ментальним укладом адресатів і адресантів позивних імен.

Зазвичай позивні побутують у невеликих колективах людей, пов'язаних із військовою справою. Їхнім середовищем функціонування може бути батальйон, рота, спецпідрозділ. Дуже часто позивні імена мають закритий характер і поширені в межах однопідприємств, тобто людей, які виконують спільну справу. Надзвичайно важко установити мотиваційний характер найменувань такого типу, адже причину появи цього позивного знають лише учасники окремої військової структури. [3, с 340]

Військовими позивними можуть бути спеціальні слова, словосполучення, звукові чи цифрові їх поєднання. Мета позивних або прізвиськ — збереження в таємниці дійсних імен та прізвиськ військових з професійною метою, а також задля безпеки життєдіяльності.

У прозі про АТО не лише зображено суспільно-політичну ситуацію на Сході країни, але й використано велику кількість неофіційних антропонімічних найменувань. Позивне ім'я постає або шляхом його прямого виникнення на основі психоасоціацій інших членів колективу з особою-номінантом, або через трансонімізацію: спочатку придумують якесь влучне, найчастіше дотепне, прізвисько, яке з часом, закріпившись у мовній практиці, стає позивним солдата. Зараховувати конкретне позивне ім'я до певної мотиваційної групи ми можемо лише умовно, адже не завжди тлумачення твірної лексики є правильним. Зібраний фактичний матеріал уможливив виокремлення таких лексико-семантичних груп:

1) назви, що вказують на зовнішні риси чи внутрішні характеристики денотатів: *Чуб, Бес, Бєлий, Рябий, Малий, Дикун, Чесний, Негідник, Рижий, Лисий, Тол;*

2) лексеми, що свідчать про рід занять чи професію людини: *Професор, Мисливець, Футболіст, Тракторист, Люстратор, Дантист, Морячок, Фізрук, Рейдер, Хімік, Солдат, Ліфтер;*

3) флорономени: *Абрикос, Береза, Ліс;*

4) фаунономени: *Крїт, Засць, Уж, Шершень, Бізон, Лев, Жук, Змій, Сокіл, Скорпіон, Леопард, Карась, Лис; Барс;*

5) іменування інших осіб (кіно-, мультгероїв, казкових персонажів, біблійних чи міфічних істот, акторів, спортсменів, політиків, письменників, філософів тощо): *Гоблін, Прометей, Архангел, Шульц, Штірліц, Фоксі, Сократ, граф Сен-Жермен, Цезар, Апостол, Маршал;*